

VRTEC.

Časopis s podobami
za slovensko mladino

Uredil

ANTON KRŽIC.

Dvaintrideseti tečaj, 1902.

V Ljubljani.

Založilo društvo „Pripraviški dom“.

Natisnila Katoliška Tiskarna.

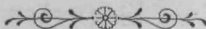
VRTEC
VII 28137 B, f

Pridrzujejo se vse pravice do sestavkov priobčenih v „Vrtcu“.

KAZALO.

Pesmi.	Stran	Stran
Vrtnarjev klic	1	Detece milo 169
Mar ni ti žal?	7	Zvezdica je zablestela 183
Snežinka	15	Sam 185
Novo leto	15	Življenje 185
Svečnica	17	Srcu 194
V trdi zimi	20	Moj božični obisk 201
Mladí risar	30	Smrečica 212
Jakec kozla jahal	31	Povesti, pripovedke, popisi, slike
Na oljčno nedeljo	33	in basni
Velikonočna	33	Ljubezen in sovraštvó 2, 18, 34, 50
Naročilo	47	66, 98, 114, 154, 188, 202
Bežni čas	47	Jasni in temni dnevi 5, 27, 41, 52
Povest o škrtu	49	75, 102
Najlepša pomlad	51	Sneženi spomenik 8
Ave Marija!	65	Ne pij razgret vode 10
Pokoja, sreče v mojem srcu ni	68	Obe materi. Bivšemu učencu na
Pozdrav pomladi	77	rojstni dan njegove matere 13
Pomladno jutro	84	Pod jarmom 21
Zadnji pomladi	84	Koruznikova Minka in Francka 23
Cego	93	Smukovega Mihca nesreča in sreča 39
Obadova ženitev	95	Golgotški križ 43, 55
Za mladostjo	97	Srečni drvar (Basen) 45
Starček in gora	101	Srajca srečnega človeka 58
Lilija	108	Koščena miza 69
Sreča	111	Oče je le oče 106
Nič več nikdar!	113	Ta nesrečna tičnica 118
Molitev ob nevihti	117	Mušičev Stanko 124
V gaju	117	Povest povesti 130, 161, 170
Ob suši	121	Kako se jima je mlelo 135
Pastirček	123	Izza vatikanskih zidov 146
Pesmiice moje	127	Na Trški gori 163
Do domovja	127	Nesreča pastirčeka Anžeta 166, 178
Na razpotju	129	Iz novine 175
Jaz ne vem!	129	Naš grobar 186
Zvečer	140	Sladkosnedenost snedena 192
Veseli turist	144	V sveti noči 213
Moja mladost	153	
Harfo sem mi dajte!	153	Naravoslovni in drugi spisi.
Na bojnem polju	159	Kuščarica 62
Presenečenje	159	Žaba 78
Srce, li nisi tako tudi ti?	169	

	Stran		Stran
Podlasica (Črtica)	109, 122	9. Ali ptice selivke res vedó, zakaj se jim je jeseni preseliti v gorkejšje kraje?	184
Zgodba stare hišne muhe	141	10. Zakaj je na podobi sv. Martina večkrat naslikana tudi goska?	200
Ponesrečena polšja lov	182, 198		
Prepir (vinska in vodna kapljica)	195		
Gledališčne igre:			
Majnikova Kraljica	85		
Iz zaklada naših pregovorov:		Zabavne in kratkočasne reči.	
24. Svet stoji na prošnji	31	Rebusa	16, 152
25. Pri majhni vodi se lažje napije, kot pri veliki	47	Zastavice	48, 96, 184
26. Pomlad in mladost sta enakih lastnost	63	Demant	128
27. Najprej me uči, potem me suči	96		
28. Kdor se iskre ne boji, lahko v ognju zgori	128	Novе knjige in listi.	
29. Po zgubi poštenja gre radost življenja	168	Jakob Dimnik: Avstrijski junaki	32
30. Plevel se puli, kadar poganja	184	P. Angelik Hribar: Mladinski glasi	32
31. Obljuba se zadolžuje	200	Merhar Alojzij: Marjetice	64
32. Nikomur ne leté pečena piščeta v usta	215	Kosi Anton: Zabavna knjižnica za slovensko mladino	112
Vprašanja in odgovori.		Sveti Oče Leon XIII	152
1. Kaj je pomniti o zapovedanih praznikih v velikem tednu	48		
2. Zakaj pravijo: Sv. Matija led razbja, če ga ni, ga pa naredi?	48	Slike.	
3. Zakaj je letos velika noč tako zgodaj?	64	Sneženi mož	9
4. Kako si je lahko zapomniti imena 12 apostolov?	64	Mala bolnica	11
5. Pomen slike na str. 51?	96	Deklici in škorček po zimi	25
6. Zakaj slišimo zvon po zimi bolje nego poleti?	96	Mladi risar	30
7. Zakaj pravijo: O kresi se dan obesi?	128	Oče svari sinka	40
8. Kaj je kronogram?	168	Golgotski križ	57
		Spomladanska igra	72 in 73
		Majnikova Kraljica	89
		Dijaški izlet	104 in 105
		Tičnica	120
		Deček jaha na vreči	136
		Slika Pija XIII	144
		Presenečenje (deček in pes)	160
		„Iz Novine“ (otroci dobijo jesti)	177
		Deklica in mucka	193
		Sveta noč	208 in 209

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino.

S prilogo: „Angeljček“

Štev. 1.

V Ljubljani, 1. januarija 1902.

Leto XXXII.

Vrtnarjev klic.

Zrahljane so gredice,
Obrezan zimzelen,
Posute so stezice,
Na novo plot zgrajen:
Zdaj urno seme v roke,
Pa sejmo ga skrbno,
Da vrtec naš najlepši
Med vsemi vrta bo.

Globoko preorana
Je naša njiva spet,
Pobrala ž nje je brana
Plevela zadnjo sled:
Le urno seme v roke
Pa sejmo ga skrbno,
Da njiva najbolj polna,
Med vsemi naša bo.

Drevesc ne pozabimo
Saditi v plodno prst;
Kjer je segnil čez zimo,
Nov dajmo kolec čvrst:
Na delo, aj na delo,
Zberimo vse moči,
Da cvelo bo v tem vrtu
Kot v raji svoje dni.

Naj sneg in led pokriva
Bregove in ravni,
Naj burja nagajiva
V zapeček nas podi:
Nam pesmi bodo cvetke,
Nam njiva bo povest,
In žlahtna nam drevesa
Opisi mož in mest.

Z vrtnarjem brž na delo,
Zasvital nov je čas,
Zavriskajmo veselo,
Da vsakdo čuje nas:
Kdor posel ta razume,
Naj seje in sadi,
A dobrodošel tudi,
Kdor brat le prihití.

Jošt Vovk.

Ljubezen in sovraštvo.

(Povest. — Piše Josip Bekš.)

I.

Da Gričevju je zazvonilo poldne. Kovaček je odložil dreto, očala previdno spravil v škatljico, globoko izdihnil in vstal s trinožnega stoliča . . .

„Marijana, ali bo, ali ne bo? Hodiš pa hodiš, pa vse skupaj za prazen nič. Marijana, ali slišiš?“

Iz kuhinje ni bilo čuti glasu.

„Kar gre ti, pa ne pové nič — e, to so ženske!“

Pa jeza ga je kmalu minila. Spomnil se je, da mora vsak krščanski človek, ki se je kdaj učil katekizma, opoldne posvetiti par pobožnih misli Devici Mariji z angeljskim češčenjem. Kakor bi se sramoval svoje nagle jeze, se je popraskal za ušesom in začel moliti.

Kovaček je bil vaški črevljar. Otroci, dekleta in fantje, možje in žene, kratko in malo: cela vas se je zatekala h Kovačku po obutalo. Zato si res ni mogel kaj, da ni včasih potožil svoji Marijani, češ, poglej kdo dela — *potem pa govori, kdo je gospodar. Dreto in smolec je podedoval po rajnem očetu, ki mu je večkrat dejal: „Vidiš Cene, to-le bo še najbolj pravo zate. Za šolo nisi; pastirovati tudi nočeš, ko ti vedno delajo krave preglavico. Ta ti uhaja na sosedovo, ona je zopet preveč bezlava, tako, da jim nisi kos. Pa tako-le naredi in mene poslušaj! Tu imaš dreto, smole je tudi še nekaj, v miznici je orodje, pa bo. Končno je pa tudi prav, da nadaljuješ poštení posel, katerega so mi izročili moj oče.“*

Pri Kovačku se je reklo pred sto leti, ko so bili Francozje v vasi, in pri Kovačku se bo reklo — če Bog dá — še sto let, ko že tudi ne bo orjaškega hrasta doli za vasjo.

Tako so ukrenili Cenetov oče pred petintridesetimi leti s svojim nadebudnim sinom neke nedelje po krščanskem nauku.

In Cenetu so bile očetove besede po volji. Šola mu je bila res zoprna kot nezrela vodenica ali trpka lesnika, in na paši se je moral spet poditi ves božji dan za kravami, da so ga zvečer vsi gležnji boleli. To vse je Cene dobro premislil in uganil, da bo znabiti vendar boljše sedeti doma pri očetu in pretezati dreto.

Minil je čas prvih tednov, katere so mu odločili oče za poskušnjo, in reči moramo, da je Cenetu šlo od rok vse nepričakovano dobro. Oče so postali naj celo nekako ponosni, češ, vreden moj naslednik bo!

Saj vemo, kako neprestano beži čas.

Kaj je to, pred petintridesetimi leti? Le prašaj danes modrega Ceneta Kovačka! „Komaj sem parkrat skledo izpraznil, pa se zdaj ozri po vasi! Tistega hrasta tam doli za vasjo že davno ni več. Pri fari so maševali že

trije gospodje župniki in tudi sedanji gospod so že stari. Vrtačkova Mina, — tista, ki je bila sama in je imela posestvo z vinogradi, — je umrla že pred tremi leti. Jerovčev Tine, Brznikov Pepe, Brtoncljevi, kar trije — vse, vse je že šlo, moj oče tudi, kaj hočemo! Drug za drugim.“

O tem je menda zopet razmišljal Kovaček tudi sam, kajti videti je bilo, da se mu z južino nič posebno ne mudi, in da je že skoro pozabil na Marijano.

Sicer pa Kovačkova družina ni bila številna. Čisto sam je živel s svojo ženo, preprosto, pa vendar vseskozi pošteno od dela svojih rok in od pridelkov malega vrtiča za hišo. In večkrat si ga lahko slišal, ko je med delom razkladal temu ali onemu:

„Hè, kaj bi pa bilo, če bi človek ne imel ničesar na strani? Bolezen naj mi pride v hišo, ali pa ljudje naj hudó pomró po vasi — komu bom pa potem delal, kako bom pa izhajal? Ja—à, veste je težko, težko; pa živi se vendar-le, tako ali tako.“

Mimo okna, na katerem so baš igrali mladi žarki jesenskega solnca, je smuknila njegova žena Marijana . . .

„A-ha, bo! Ima že zopet kako važno novico, da bo pol ure hlatala! — Marijana, slišiš?“

„Poldne je že zdavnaj odzvonilo, ti pa laziš okoli, namesto, da bi mi pripravila južino.“

„I, pri Brtoncljevih sem bila. Iglíčarja že par tednov ni bilo na okoli, pa šivank nimam pri hiši, strgano je pa vse. Kaj sem hotela reči? Aha, Brtoncelj mi je rekel, da ima s teboj nekaj važnega, pa da pride popoldne malo k tebi pogledat.“

„Da ima z menoj kaj važnega? Kaj bi utegnilo biti? Črevlje ima strgane, to bi bilo zame in zanj že nekaj važnega.“

„Ne vem. — Pa, veš kaj Cene? Če so ti moje besede kaj vredne, ne imej ž njim preveč opravka.“

„I, kaj hočem imeti, berač z bogatinom.“

„Saj veš, kaj je bilo že vse ž njim. Da je bogat — to ni njegova zasluga. K temu mu ni pomogla njegova pridnost in varčnost — saj veš, kako je bilo pred tremi leti?“

„Ne bodi neumna. Kovački so bili vedno pošteni ljudje in tako ime si bomo ohranili tudi naprej! Naj pride, saj mi dá vendar zaslužka, za drugo se pa ne brigam.“

In sedla sta k južini . . .

II.

Nedelja na kmetih. Svečano in živahno se bliža množica cerkvi; vmes zvonko smehljanje in govorica mlajših; zadaj resni možje z izkušenimi starci; polglasni pomenki, kako vino se bo pridelalo, kaka bo zima, kratko in malo: tačas ti doni na uho slikovito življenje, katero je preživel naš kmet od zadnje nedelje.

Toda ta nedelja se je zdela mnogokomu še posebno svečana in živahna. Brtoncelj, Kovaček in Blažev Tine korakajo, precej glasno govoreči, v starih, a še vedno čednih kamižolah proti vaški cerkvi.

„Pa zakaj si naročil moji ženi oni dan, da prideš k meni — a te ni bilo“, se obrne Kovaček proti Brtonclju.

„I, veš to so druge reči. V takem položaju ne potrebujemo žensk; o tem, kar imam jaz na srcu, se morejo pametno pogovoriti le možaki.“

„Hm, seveda — zima bo ravnokar pogledala čez Gorjance, škornjev ti bo treba — za to so pa le možki na svetu. Ha, ha, ali ne mislim prav, Brtoncelj?“ odvrne Kovaček ter živo pogleda Blaževega Tineta.

„Nič ne rečem, saj smo sosedje, in če bi tudi ne bili, Kovaček, ki črevljari, je le eden v vasi — veš, pa je še nekaj družega, kar bi nekaj neslo — neslo.“ Pri tem Brtoncelj skrivnostno pomenca s palcem in kazalcem, ter poškilil z desnim očesom na Tineta.

„Ali ne, Tine? Samo še enega potrebujeva. Po pošteni poti seveda, in zaslužek je gotov. Če se ti denar sam ponuja, se ga vendar ne boš branil?“

„Kakor veste, stric. Samo mati so bolehní, ne vem, če jih bom mogel pustiti same ves teden“, odgovori Tine. Videlo se mu je na obrazu, da fant ne zaupa dosti sladkim besedam Brtoncljevim.

Medtem je zazvonilo, in množica se je počasi izgubljala v cerkev.

Pred vhomom prime Brtoncelj Kovačka za rokav, mu pomenljivo namigne, in oba izgineta pod visokim obokom. Kovačku se je poznalo, da ga vse sv. opravilo nekaj bega in moti, in da so njegove misli vse drugod, nego pri molitvi. Pogled mu je večkrat nehoté ušel na levo stran, kjer je v zadnji klopi sedela njegova Marijana, in spomnil se je njenih besedi: ne imej ž njim opravka!

A Kovaček je zadušil sitno bojazen in si mislil: po pošteni poti — zakaj pa ne? Ženske so neumne; vsaka beseda, ki je sicer pri moških na mestu, je ženski odveč — ej ženske, ženske!

Bolj zbrano kot Kovaček in Brtoncelj pa je molil Blažev Tine za zdravje svoje ljubljene matere. Saj je vedel, da se ji stekajo ure in da ga utegne vsak trenutek zapustiti samega, brez pomoči, z obilimi dolgovi na hiši in posestvu. Blažev Tine je bil še mladenič v najboljših in najnevarnejših letih. Gospodaril je doma mesto bolehne matere in gledal na vse kriplje, da bi nekoliko zboljšal bedno življenje sebi in nji. Žal, da mu je mnog poskus izpodlefel, in britko je včasih tožil drugim, ki niso bili povsem njegovega mnenja. In prav posebno danes je iz dna duše molil v cerkvi in zdihal na tihem, saj je bil blag in skromen mladenič, poln skrbi za svojo mater in za obstanek rodnega doma. Iskal je pomoči, in drugod je ni mogel najti kot v cerkvi pri Bogu. A tudi satan mu je nastavljal mreže, tako vabljlive in mamljlive, da ni mogel opaziti daljnih pogubnih posledic. Boga je prosil pomoči sebi in svoji revni materi, in slutil ni, da mu isto ponuja satan. Izprevidel žalibog ni, da mu Brtoncelj ni dober stric, marveč sebičen lisjak, ki težko čaka in ugiba, kako bi si najlažje prisvojil Blaževo hišico, sicer ne obširno, pa zanj kakor nalašč ustvarjeno Blaževo posestvo.

„Et ne nos inducas in tentationem“, je odmolil duhovnik.

„In ne vpeļji nas v skušnjavo.“

Kovaček in Brtoncelj sta preslišala te besede, saj so bile njihove misli daleč, daleč — a Tine se je stresnil in pred seboj zazrl skoro brezdanj prepad. In iz tega prepada se je dvigala njegova mati, okrepcana, s hvaležno solzo na licu, z blagohotnim nasmehom na ustnih mu stezala roki: „Tine, zahvaljujem te, rešil si me smrti, rešil pogina.“ — In to je bila njegova mati, njegova rodna, krvna mati!“ On ji hoče, on ji mora pomagati!

(Dalje prih.)

Jasni in temni dnevi.

(Povest v pismih. — Spisal Angelar Zdénčan.)

Uvod.

Nogo lepih, čistih in blagih src vam je že opisal ljubi nam „Vrtec“. Eno tako srce hranim tudi jaz. da je vam pokažem v posnemanje. Sedaj ga ni več na zemlji, odšlo je k božjemu Srcu, da se pri njem upehano spočije in uteši. A utrinke tega srca, ki so se utrinjali v njegovih pismih, kjer se je kazala vsa njegova blagost, lepota in vrlina, hranim jaz. Dobil sem jih iz rok njenega brata. In sedaj vam podam verno sliko tega blagega srca, da jo občudujete, ljubite in nanjo hranite spomin. Držal se bom vedno izvirnika, ničesar izpuščal in ničesar pridajal. Bog daj, da bi imeli toliko srčnega veselja pri čitanju tega spisa, kot sem ga imel jaz pri sestavljanju!

I.

Bistrica, dné 25. listopada 1883.

Ljuba Anica!

Naj Ti najprvo pišem, kako težko sem se ločila od doma. In kako težko od Tebe, od bratov, očeta in sestre. Saj veš, komaj sem stara 10 let, sem morala zapustiti mater in oditi k svoji stari teti v dolenski trg Bistrico. Edina tolažba mi je še bila, da so šli mati z menoj. Kako dolga in težavna je bila pot: Šest ur sva venomer hodili! Vedno sem povpraševala mater, kedaj bova videli Bistrico? Mati so me tolašili, naj potrpi: še ta hrib, še ta dolina je. A le ni bilo konca ne kraja. Slednjič opazim oddaleč dva zvonika. Vsa vesela vzkliknem: zdaj, mati, zdaj je Bistrica! In mati mi potrdijo. Pravili so mi že doma, da ko prideva vrh Boncarja, da se vidita dva

bistriška zvonika. Jaz sem bila vesela, a mati žalostni. In tedaj mi pride hitro na misel pretekla noč.

Spomnila sem se, kako so mater oče pretepali in jih suvali, ker so prišli vinjeni iz gostilne domov, samo raditega, ker je že bila večerja mrzla.

Kar sklédo so vrgli v mater; potem smo pa vsi bežali k Zajčevim. Mati so vso noč jokali, jaz sem tudi; drugi so pa pospali. Zjutraj me pa mati pokličejo, da odrineva. Ljuba Anica, prosim Te, moli za mojo mater! Kako zelo se bojim zanje, da jih oče ne ubijejo. Veš, da smo včasih tudi k Vam pribežali. Moli pa tudi za mojega izgubljenega očeta, saj tudi jaz prosim vedno svojega angela varuha, naj jih varuje.

Sedaj naj Ti povem, kako je bilo, ko sva prišli v Bistrico. Teta so bili zunaj na pragu. Hitro naju spoznajo in peljejo v družinsko sobo. Bili so sami doma, in dekle in natakariča. Teta nama prinesejo malo južine; mene pa vedno opazujejo. Jaz sem se skrivala za materjo in sram me je bilo. Teta me povprašujejo, ali bom morala hoditi še v šolo, ali znam že brati, pisati in druge stvari. Ker se je materi mudilo domov, odrinili so še tisti večer s pošto. Oh, kako sem jokala, ko sem mater izgubila izpred očíj.

Za danes končam in Te prav lepo pozdravim kakor tudi Miklovo Ivano vsa Tvoja prijateljica

Mimica Dobravec.

II.

Bistrica, dné 27. listopada 1883.

Ljubi stariši!

Predno nadaljujem, Vas vse lepo pozdravim. Posebno Vas, ljubi oče, prosim odpuščanja, da se nisem od Vas poslovila; nisem mogla k Vam, ker ste vrata od sobe zaklenili.

Vam pa, ljuba mati, naj povem, kako je bilo z menoj po Vašem odhodu. Precej sem Vas iskala po trgu, a nisem vedela, kje je pošta. Na glas sem jokala, ko me dobi neka ženska in me vpraša, kaj je. Ko jej povem, da Vas iščem, mi pravi, da ste se že odpeljali. Povem ji, čegava sem, in me pelje k teti, ki so bili že vsi v skrbeh zaradi mene. Po molitvi svetega rožnega venca sem šla spat, a nisem spala, ampak jokala.

Zjutraj vstanem, odmolim in grem v gostilniško sobo. Tam je bilo že polno ljudi.

Natakariča in stric sta že pridno stregla gostom. Jaz nisem vedela, kaj bi začela. Stric me opazijo in hitro rečejo: „Mimica, nesi to-le na onile konec mize!“ A jaz sem nesla ravno narobe.

Pošljejo me v drugo sobo, naj prinesem: kruha, nože in vilice, a jaz pridem prazna nazaj. Kar nič nisem mogla najti, tako sem bila zmešana. Stric so bili hudi in me zapodé: „Ven pojdi, da te ne vidim, saj s teboj ne bo nič!“

Lahko si mislite, kako mi je bilo hudo. Oh, kako se strica bojim! Tako so hudi in tako velike oči imajo, pa me tako grdo pogledajo, da se

vsa tresem. Ljubi stariši, ali bom res morala vedno tukaj biti, ali res ne morem biti doma pri Vas?

Ljuba mati, pridite po me, saj bom doma vse opravila, da ne bo treba dekle Franice. Veste, ko so me stric zapodili iz hiše, sem šla v kuhinjo k teti. Teta so pa boljši in so mi dali zajutrek, rekoč: „Glej, danes ti dam kavo, a jutri boš z družino jedla žgance in zelje, da se ne razvadiš.“ Tudi mi povedó, kaj imam odslej delati: vsako jutro ob petih vstati, potem k sveti maši. Potem moram pomagati, ko pospravljajo sobe, in kar mi kateri ukaže. Vsacega moram ubogati. Le pomislite, koliko jih moram ubogati: strica, teto, dva mlada strica, natararico in dve dekli!

Eden mi ukaže to, drug to. Pa vse bo Bog dal, da bi mi le ne bilo tako dolgčas po Vas. Danes so bili pri nas gospod dekan. Oh, kako so dobri! Vprašali so me, kje sem doma, če sem bila že pri sv. obhajilu? Povedala sem, da sem že ves nauk odpravila. Rekli so, da sem pridna. Vprašali so me, če imam še stariše, če imam še kaj sestrá in bratov? Povedala sem, da nas je osem, in da je šel najstarejši brat Janez v Ljubljano v šolo, pa precej v četrti razred in da se za „gospoda“ uči, da bo „gospod“. A gospod dekan so se nasmehnili, ne vem, zakaj.

Prosim Vas, da kmalu pišete, če Vam je kaj dolgčas po meni. Ali pride Janezek o Božiču domov? Ali bo imel jaslice? Jaz sem že teto zanje prosila, pa so mi obljubili, če bom pridna.

Prav lepo Vas vse pozdravljam

Vaša hvaležna hči

(Dalje prih.)

Mimica.

Mar ni ti žal?

Aj škrateľ, močni škrateľček!	Aj, škrateľ, pridni škrateľček
Glej, veverico, glej,	Posekal jo je res;
Na smreki!“ In sekirico	A veverica smuknila
Zastavil je po njej.	Na bližnji hrastov les.

Aj, škrateľ, nori škrateľček,
Glasno te kara log:
Mar ni ti žal sekirice
In smrečice in rok?

Silvin Sardenko.

Sneženi spomenik.

(Zimska idila. — Spisal F. S. Pavléto.)

Vendar enkrat je začelo snežiti. — Ej, ta sneg, kako se nas je izogibal, menda nas je hotel prisiliti, da bi si ga zaželeli.

Samo deževalo je. In po ulicah se je delalo blato, vedno več, vedno več. Da, bilo nam je že skoro neznosno. Kar nič več nismo mogli strpeti v tem zaduhlem, meglenem ozračju.

Precej pozno si začel letos padati. Že smo menili, da te sploh ne bo, da si se premislil, ti sivolasi starec, da ne maraš več za nas. No, pa vidimo, da ni tako.

Še nas ljubiš, še padaš . . .

Povsod okoli nas sama belina. Mimo nas, nad nami in na nas padajo snežinke, te sivodlačne mačice, gosto, gostejše, vedno v večji meri —

To je radost!

Proti nebesu zastrl si je svoje veličastno obličje z gostim pajčolanom samih snežink, gledamo, strmimo za to neizmerno množino.

A tu ni izgubljeni časa. Železo se kuje, dokler je vroče; sneg pa se porabi, dokler je mraz, — gorkota ga konča.

Hitro smo se zbrali tam na dvorišču, vseh petero. Čas smo imeli in lotili smo se „važnega“ dela.

Sezidajmo, postavimo spomenik zakasnelemu starcu, mogoče nas potem ne pozabi, mogoče se potem usiplje pogostejše izpod neba —

Dobro zaviti, z rokavicami smo se lotili dela, ki naj bo poznim rodovom pričalo o naših zmožnostih.

Z navdušenjem, z veseljem smo delali, dasi so nam roke drgetale mrazu.

Vendar nič ne dé —. Če nas zebe, če trepečemo mrazu, toliko večja bo naša slava.

In pod delom naših rok se dviga iznad belih tal sneženi mož. Okorno je njegovo telo, lepa podoba trdega, mrzlega človeka. In ti si trd, leden mož, ti si sin mrzlih vetrov, o sneženi mož! Okorne in ogromne so tvoje roke, ki včasih v mrzlih nočeh objameš z njimi trudno siroto, onemoglega potnika, da v tvojem naročju v trudnem spanju za vedno zatisne trudne trepalnice.

In oči — svitile, žarne, ognjevite — take niso zate! Damo ti dva črna oglja — a mrzla, da bodo te tvoje oči pričale svetu, kako mrzlo je tvoje srce. Pa saj si ti sam mrzel — mož, snežen, mož leden — brez srca!

Vendar, ti stojiš pred nami — spomenik sneženega moža —. Končano je naše delo, dasi nam roke mraza trepečejo, mi smo nate ponosni. Saj si izšel iz naših rok, ti si naše delo —

Sneženi mož je stal na našem dvorišču celo zimo. In mi smo ga občudovali, veselili se ga.

In včasih smo se bali zate. Tedaj, ko je prihajal dež —. Ej, ti nisi junak, značajan mož! Kako se solziš —. Slab, mož si ti!

No slab, a zopet je zavel mrzel veter, in svetilo se je tvoje truplo, tvoja sivolasa glava. Stal si pred nami v svoji ledeni okorelosti, in mi smo se veselili nad teboj.

Vendar, vendar, čudno! Dan za dnem se manjšaš. Okoreli roki sta že tanki, glava drobna, truplo ozko.

Kaj ti je? Ali si bolan?

In toplo solnce ti ne ugaja? Zakaj ne? O ti sneženi mož, drži, drži se krepko! Ne vdaj se!

Solnce je sijalo —.

Naš sneženi spomenik je izginil. Kje si?

Mi smo se hoteli oslavit s teboj, in ti nam v topli noči izgineš.

To ni prav! To je nehvaležnost tvoja —

Prav, da si pokazal to svojo nehvaležnost.

Če se hočemo oslavit, ne bomo delali nič več sneženih spomenikov, zato ker izginejo.

Iskali si bomo slave drugje. Ti si bil naše delo, a bil si leden, mrzel. Delale so te samo naše roke, in ne srce.

Odslej pa bomo delali drugačna dela, dobra dela in ž njimi bo rasla naša slava, a ne pred ljudmi, ampak pred večnim Očetom —.

Z Bogom, ti mrzli, sneženi mož.

Z Bogom!

Ne pij razgret vode.

(Spisal Angelar.)

Ve tri dni se je veselila Grbova Tončka, kako bode v četrtek prijetno. To bode zopet življenje! Od tedna do tedna se veseli tega dneva, saj nimata takrat njeni sestrici in bratec nič šole, in zato gredó na prosto, da se navžijejo svežega zraka v božji naravi.

Zato je Tončka komaj pričakala četrtna. Ko se je bratec navadil za šolo vse, in sta sestrici spisali nalogo, so se napotili na izprehod.

Kmalu so dospeli na prosto; tam se lovili po travnikih in igrali igre, kakor jih znajo otroci. Čas jim je minil bliskoma. Sedaj je eden lovil metulja, drugi letal, tretji je zopet nabiral rožice . . .

Solnce je ravno zahajalo. Zadnji žarki so poljubovali zemljo; niso izgrešili tudi bistrega potočka, ki je lahko in počasi valil svoje valčke naprej. Kakor bi

bil tamkaj potegnjen srebrn pas črez ravno polje, tako se je blesketala vodica v zahajajočem solncu . . . In vrhovi hribov so se žarili v krasnih rdeče-zlatih žarkih.

Lahen vetrič je pričel pihljati črez ravan. Perje na drevju je začelo šesteti. Lahno so se pripogibale veje; cvetke pa so se gibale v pišu; kmalu pa so zavile svoje glavice in jele snivati. Mrak je tesneje zavil zemljo v svoj temni plašč; semintje so se že prikazovale zvezde na nebu . . . Bil je večer.

Sedaj šele so se spomnili otroci, da je treba domov; prav za prav jih je opomnil njihov prazni želodček, da kuhajo doma mati večerjo.

Vroče jim je bilo. Pili so razgreti vodo; v naravi pa je bilo čimdalje hladneje . . .

Doma jih je mati okregala, kje da so hodili toliko časa, da ne bodo dobili prihodnjic nič večerje, če jih ne bode pravočasno domov. Za enkrat jim je še prizanesla, ker so bili drugače pridni.

Po večerji so opravili vsak svojo večerno molitev in šli k počitku. Kmalu so sladko zaspali. Dve uri potem, ko se je ravno mati spravljala spat, se prebudi Francka, začne jokati in prosi mater, naj ji dajo vode, ker jo grozno žeja.

„Francka, kaj ti pa je, da si se prebudila? Ti je li slabo, saj drugače trdno spiš, ali si kaj bolna?“ Tako vprašuje skrbna mati svojo hčerko.

„Mamica, nič dobro mi ni, da težko diham.“

„Bo že bolje, le zaspančkaj!“

Tako je tolažila mati svojo ljubljeno hčerko; pripognila se je nadnjo, da bi jo poljubila, a zapazila je s strahom, da ima ljubljenska vse ožgane ustnice. Tesno ji je postalo pri srcu; skrb za svojega otroka ji ni dala več miru; zle slutnje so se ji porajale v duši; kaj, ko bi dobila Francka pljučnico. Pa saj to ni mogoče. In vendar . . .

Otrok diha vedno hitreje. Ko je položila roko na malo glavico, je spoznala, da jo kuha tudi velika vročina. Tolažila se je pa s tem, da ne bode nič hudega.

Kmalu nato prebudi Grbovko rahlo grgranje in hropenje. Hitro skoči raz postelj, obleče se za silo in gre gledat k Franckini postelji. Tako se je prestrašila, da bi skoro zavpila. Kaj se je zgodilo z otrokom; sedaj leži nekako v omotici, v nemirnem spanju se meče po postelji, in v njeni vroči glavici ne delujejo možgani čisto pravilno. Njena ljubljenska je začela blesti; govori stavek za stavkom, brez pravega pomena. Sedaj je pri večerji, sedaj zopet lovi metuljčka, potem pa draži svojega bratca, da naj jo vlovi, če jo more. In govorila je še več reči. — Materi se je krčilo bolesi srce; da bi jo sedaj izgubila, s to mislijo se ni mogla nikakor spoprijazniti. Mislila je na prejšnje čase.

* * *

Pred štirimi leti, ko je bila Francka ravno poldrugo leto stara, je umrl Grbovki njen mož. Kako je ta ljubil svoje otročiče. Bil je sprevodnik pri železnici. A usoda ga je zadela, umreti je moral in pustiti svoje mlade ljubljenske in ljubljeno ženo. Grbovka je dobivala malo penzijo. Marsikak krajcar si je prislužila tudi s šivanjem. Preživela je sebe in svoje otroke; ni se jim godilo bogve kako dobro, a revež mora biti i z malim zadovoljen.

Ne, Bog je ne bode tako hudo kaznoval, da bi ji odvzel še tega angelčka. Celo noč je prečula ob postelji mlade bolnice. Skrb je razjedala ljubeče materino srce. Zvezde so prijazno sijale pri oknu v izbo, kakor bi hotele tudi one videti, kaj da je Grbovi Francki. Mati je sklenila roke, in vroča molitev ji je priklopela iz srca; molila je, da bi ozdravel njen otrok.

Drugi dan se zdravje ni nič zboljšalo. Poslali so po zdravnika; ta je prišel, zmajal z glavo, dejal, da je pljučnica. Naročil je, naj skrbno pazijo nanjo, da se ne prehladi. Zapisal je neko zdravilo in odšel.

Mati se ni ganila od otroka. Vedno je sedela ob postelji, gledala na trpečo revico in prosila Boga, da naj ji podeli zopet ljubo zdravje.

Že peti dan boleznj je tekel. Zdravnik je dejal, da se bode sedaj obrnilo na bolje ali pa bode odrešila smrt mlado trpinko.

Mati je sedela na stolu, gladila rahlo Franckino ročico, in milo zrla nanjo. Na mizici zraven pa je stala steklenica z zdravilom in žlica.

Tedaj pa pokliče mati vse otroke skupaj, in vsi so pokleknili in gorečo molitev zbrane četvorice je prinesel angel pred božji stol . . .

In glej; Bog je uslišal njihove molitve in drugi dan se je obrnilo Francki že na bolje.

Čez štirinajst dni je šla že venkaj in mati jo je peljala v cerkev, kjer sta se zahvalili Bogu za zdravje.

Odslej Grbova Francka dobro ve, da ne sme piti vode, kadar ji je vroče . . .

Obe materi.

Bivšemu učencu na rojstni dan njegove matere.

(P. Luis Coloma. Poslovenil J. K.)

Ozri se nanj usmiljeno

In, mati moja, ne zapusti ga!

Danes je ravno leto, ljubi Z..., odkar so ti dali okrog vratu ob priliki rojstnega dne tvoje matere škapulir najsvetejše Device. Hotel sem, da si praznoval oba ta praznika na tisti dan, kakor združuješ tudi v svojem srcu tesno obe te dve sveti ljubezni, ki naj ti čuvata dušo, in ti jo pač tudi rešita. Danes pa, ob obletnici tega zate tako pomenljivega praznika, ti hočem povedati kratek, resničen dogodek, eden onih čudovitih dogodkov, ki jih ima brezverstvo za slučajnosti in čijih razlago v verskem smislu ima za budalost. To pa zato, ker ne more najti v njih v svoji obžalovanja vredni kratkovidnosti globokega nauka in verske poezije, ki se skriva v njih. Toda niti svetost, niti veličina, niti lepota se ne more spoznati z razumom, temveč vse to stopa skozi srce v naše čuvstvanje. In ravno zato sem se trudil tako neznansko, da sem te naučil čutiti, da bi se naučil dobivati ukusa pri takih duševnih užitkih.

Svete povesti je treba čitati s tistim duhom, s katerim so bile pisane, in tvoje sedaj še otroško čisto srce bo danes gotovo razumelo one spise. Toda, bode-li jutri še tako?... Varuj se, moj sin, da ti ne vzame svet tudi vere tvoje duše, če ti pobere enkrat vse lepe načrte in upe. Pisal sem to povest zate s tolažljivo zavestjo, da delata razočaranje in stud pred takoimenovanimi užitki tega sveta nedolžnosti pot do kesanja; in kadar jo boš bral, naj ti bo vedno lahko ponoviti, kar je rekel nekoč velik mož, katerega je naredila vera v mladosti za velikega pesnika, napuh v starosti za velikega brezverca:

Da li je nauk kak v basni tej?

Kaj to! ... Veruj jo in nikar ne presočaj! ...

In čuj torej resnično dogodbo:

Pred nekaj leti je živel v naši deželi majhen grofič, krasen deček, dober kot angel in plemenit kot kralj. Bil je ponos in nada svojih starišev. Izvrstna odgoja je navajala čute njegovega srca in misli njegovega duha na vse dobro in lepo, da so se krasno razvijali. Pobožna mati mu je vtisnila v srce globoko ljubezen do svete Device. Še kot majhno dete ga je nosila pred altar čiste Device in ga učila klicati jo s sladkim imenom „Mati!“

Zaraditega sti rastle v dečkovem srcu skupno ljubezen do nebeške Matere in ljubezen do svetne tesno združeni in zjedinjeni. Postali sta rešilni sidri, ki sta mu držali ladjico življenja v vihri sveta. Za Devico je imel ono nežno in udano ljubezen, katero mu je udahnila mati, in to je

ljubil z onim spoštovanjem in svetim strahom, kakoršnega je vtisnila v otročje srce Marijina podoba.

Pretekla je otroška doba s svojo nedolžnostjo, in prišla je mladeniška doba s svojim nepotrebnim razmišljanjem. Mladi grof se je ločil od svoje matere, ker so ga poslali na poslaništvo pri neki tuji vladarski hiši. Njegovo srce ni poznalo nezaupljivosti, saj je bilo tako odprto in nezavarovano, kakor na prostem stoječa, vsem vetrovom in viharjem izpostavljena cvetka. Počasi mu pa prevzame glavo laskanje in srce mu pokvari lenoba in razkošnost.

Polagoma mu opeša vera in čisti čuti se mu pogubé drug za drugim, kakor popadajo po vrsti proč cvetni listi citrone, ki so izgubili svojo svežost in belino. Ostal mu je samo še spomin na mater in spomin na Marijo v srcu, kakor ostane v ladiji pesek, katerega so dejali na dno zaradi ravnotežja, ki reši ladijo popolnega propada. Vsak večer je pokleknil k postelji, predno je šel ležat, in molil najsvetejši Devici na čast tri Češčena-marije. Tem je pridejal še krasno molitvico, katere ga je bila naučila mati med poljubi in objemi:

Češčena bodi tvoja čistost,
Na veke bode naj češčena.
Nebesa vsa se vesele
Tvoje krasne res lepote! —
Nebes ti lepa si kraljica,
Devica sveta, o Marija!
Znova danes posvetim ti
Življenje, dušo in srce!
Ozri se name usmiljeno
In, Mati moja, ne zapusti me!

„In, Mati moja, ne zapusti me!“ je ponavljal nesrečni grof vedno še, predno je zaspal. In nato je nastalo v srcu trpko čustvo in tesen strah mu je divjal notri kot morski valovi, razburjeni zaradi plime in oseke. To je bila pekoča vest!

Ko pa je napačil znova dan, so se povrnili razmišljevanja in dvomi, in njegovi pregreški so se množili, ne da bi bil zapazil spolzki breg, ki pelje iz greha do brezverskih nazorov, iz brezverskih nazorov do hudo-delstva.

Nekega dné se odpravi na velik lov v spremstvu brezbožnega tovariša, ki ga je najbolj pokvaril. Sredi ravnine ju ujame grozovita nevihta z viharjem in dežjem, tako da sta morala iti v edino ob potu stoječo krčmo. Truden gre njegov tovariš ležat. Tudi grof pride kmalu za njim, potem ko je opravil svojo vsakdanjo večerno molitev še skrbnejše in iskrenejše, kot po navadi.

Kmalu zaspi in začnó se mu sanjati čudne sanje. Mislil je, da se je začela strašna poslednja sodba, na kateri sodi Jezus Kristus duše umrlih. Bila je ravnokar obsojena neka duša, in ko pogleda natančneje, zapazi, da je prijateljeva. Potem odpelje vest njegovo dušo pred sodbo. Poleg sebe zapazi mater, ki je klečala pred božjim Sodnikom in prosila usmiljenja detetu svojega srca.

Z zmagoslavnim nasmehom vrže Lucifer neštivilne grofove grehe na večno tehtnico, in skledica z grehi se je pogreznila hitro v prepad. Angeli pokrijejo obraze z perutnicami, mati strahu zakriči, in peklenšček zadovoljno pokima. Očividno je bila duša izgubljena.

Kar se približa Marija. Kot venec ji je obdajalo glavo dvanajst zvezd, in srebrni mesec je služil za oporo njenim nogam. Proseče stopi poleg bolečin polno grofico in vrže v skledico dobrega one tri Češčenamarije, katere je zmolil grof vsak večer. Toda skledica hudega se komaj zgame in ostane še vedno z grozovitno stanovitnostjo v prepadu.

Nato vzame Marija solze, ki so lile curkoma grofici iz očij, in jih dene v skledico dobrih del; toda ostala je še vedno nepremična. Angeli vzdihnejo znova, in nesrečna mati pokrije izgubivša vse upanje obraz z rokami. Tu pa obrne Marija svoje čiste oči na božjega Sodnika, in dve solzi padeta iz njih in se združita v skledici dobrega z materinimi solzami in sinovimi molitvami.

Skledica se takoj pogrezne. Solze obeh mater sta rešili dušo zgubljenega otroka. — — —

Grozovit tresk prebudi v tem hipu grofa. Dva koraka proč v sosednji postelji zagleda mrtvo in ožgano truplo svojega prijatelja. Ubila ga je strela.

Snežinka.

Snežinka nežna!

Kako hitiš iz višav

K meni, k meni!

Hiti, hiti na moje vroče čelo,

Na burno lice!

Ohladi kipeče misli,

Neizmerno hrepenenje!

Snežinka!

Ti si nežno bela,

Kot jaz nekdam

V srečnih letih! — —

Snežinka!

Kako je hladen tvoj poljub,

Smrtno hladen!

Na mojem licu

Si postala solza,

Grenka solza. — —

Snežinka!

Fr.

Novo leto.

Novo leto

Je sinoči k meni

Splavalo,

Ljubko, nežno se je

Nasmihavalo.

S cvetjem bisernim

Me je obsulo,

Lahno, prav na lahno

Nadalje je odplulo. — —

V jutru zažarele

So na oknu cvetke,

Cvetke tako lepe — a ledene.

Fr.

Listje in cvetje.

Rebus.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Listnica uredništva.

Vsem vrlim sotrudnikom, zvestim naročnikom in milim čitateljem srečno in veselo novo leto! — G. — kš.: Imamo še v predalu nekaj vaših doneskov ter jih prilično porabimo. Bog Vam je dal lep dar; izrabite ga v veselje naše ljube mladine. Priporočamo se! — Angelar Zdenčan: Že dlje časa Vas pogrešajo Vrtčeve gredice. Na dan zopet z glasi pevske duše! Zdravi! — Kajtimar: Ej, Vrtčevi čitateljčki Vas tako težko čakajo, pa Vas ni in ni. Upamo, da se skoraj vrnete, pa jim zopet kaj poveste. — Boleslav: Še večkrat kaj! Pripovedke so zanimive in poučne. Priobčimo jih polagoma. Pesmice so slabše. Držite se proze! — G. — è: Ni brez zrnja, a piliti je treba, da se krešejo iskre. Opustite v pesni prisiljeni naglas, ki rad priskuti vso pesem. Basni in bajke bolj ugajajo. Le zbirajte! — Silvín Sardenko: Kaj ne, da bote v novem letu tudi v „Vrtcu“ še katero zapeli? Priporočamo se.

Vabilo k naročbi.

Vljudno prosimo svoje dosedanje prijatelje, ki so nas tako blagohotno podpirali z dopisi in naročevanjem, naj nam ostanejo naklonjeni tudi še dalje ter skušajo pridobiti našima listoma še novih prijateljev in podpornikov.

„Vrtec“ bode izhajal i dalje takisto kakor doslej. Cena „Vrtcu“ in „Angelčku“ skupno je 5 K 20 v. „Angelček“ se oddaje tudi posebej in stane na leto 1 K 20 v. (Na deset izvodov pod jednim zavitkom se daje jeden po vrhu.)

Naročnina in vsi spisi, namenjeni „Vrtcu“ in „Angelčku“, naj se pošiljajo z naslovom: Anton Kržič, c. kr. profesor v Ljubljani (Sv. Petra cesta št. 76) ali pa krajše: Uredništvo „Vrtčevo“ v Ljubljani. V Ljubljani se naročnina oddaje tudi v „Katoliški Bukvarni.“

Priporočamo v nakup tudi poprejšnje letnike. Pri gospej Tomšičevi, Sv. Petra cesta št. 6, se dobivajo še letniki: 1888—1893 vezani po 2 K 60 v.; ako pa se jih kupi več skupno, se jim cena še znižja. Pri uredništvu pa se dobi: 1. Vrtec 1894—1899 vezan po 3 K; letnik 1900 po 3 K 40 v. in 1901 po 4 K. — 2. „Angelček“ I—VII tečaj vezan po 80 v., VIII. in IX. pa po 1 K. Ako kdo kupi več izvodov hkrati, se cena še primerno znižja: kdor kupi vseh osem „Vrtcev“ in devet „Angelčkov“, jih dobi vezane za 24 K. — 3. „Nedolžnim srcem“, pesmi s slikami, po 1 K 20 v. kart. in po 1 K 45 v. lično v platnu — 4. „Mladinski glasi“ I. po 24 v. II. po 40 v.

Uredništvo „Vrtčevo“.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega mešeca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h. — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 76, v Ljubljani.